



TERESA JUVÉ  
**TU ETS JO**  
Flaixos per al meu blog





Teresa Juvé

Tu ets jo  
Flaixos per al meu blog



Editorial  
Meteorα

*Tu ets jo. Flaixos per al meu blog*

© Teresa Juvé, 2015

Reservats tots els drets d'edició per

© **Editorial Meteora SL**

Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a

08013 Barcelona

Tel. 93 265 56 54

[www.editorialmeteora.cat](http://www.editorialmeteora.cat)

[contacte@editorialmeteora.com](mailto:contacte@editorialmeteora.com)

i

© **Fundació Josep Pallach**

Bruguero, 12

17200 Palafrugell

Tel. 972 011 052

[www.fundaciopallach.cat](http://www.fundaciopallach.cat)

[info@fundaciopallach.cat](mailto:info@fundaciopallach.cat)

Primera edició: març de 2015

ISBN: 978-84-942475-5-2

Dip. Leg.: B.27055-2014

Disseny de la coberta: Eduard Serra

Fotografies de la coberta: © Fundació Pallach

Imprès a Romanyà Valls, La Torre de Claramunt

Amb la col·laboració de la



**Diputació de Girona**

SENSE L'AUTORITZACIÓ ESCRITA DE L'EDITOR, QUEDA RIGOROSAMENT PROHIBIDA, SOTA LES SANCIIONS ESTABLERTES PER LA LLEI, LA REPRODUCCIÓ TOTAL O PARCIAL D'AQUESTA OBRA A TRAVÉS DE QUALSEVOL PROCEDIMENT MECÀNIC O ELECTRÒNIC, INCLOENT-HI LA REPROGRAFIA, LA DIFUSIÓ PER XARXES TELEMÀTIQUES I LA DISTRIBUCIÓ D'EXEMPLARS D'AQUESTA EDICIÓ MITJANÇANT LLOGUER O PRÉSTEC PÚBLICS.

---

# Preàmbul

Flaixos per al meu blog.

Barbarismes? Neologismes? Meitat i meitat.

El flaix ja és vell, ja és conegut. És aquell llampec que surt de la càmera fotogràfica per fer la imatge més clara, més precisa. És, com qui diria, el llampec plasmador d'imatges. De totes les imatges: les reals que els ulls veuen, que els ulls palpen com les palparien unes mans vives; les virtuals que neixen del pou del record i de la coneixença en ocasió de qualsevol incidència, de qualsevol circumstància, per insignificant, per anodina que sigui.

Pel que fa al blog..

Bé, això ja són figures d'un altre paner.

Noves tècniques, noves invencions. Internet, el blog. Un diari personal, diuen que és. Una tribuna d'orador, un indret on poden prendre forma els teus pensaments, les teves opinions, les teves vivències; la teva vida i la vida que, vulgues no vulgues, els altres han viscut, que els altres viuen en tu sense saber-ho, sense adonar-se'n. La vida que t'han fet viure els altres i que sorgeix de

la teva ploma, ja que la ploma, per a tu, és l'instrument gràcies al qual es genera la cristal·lització de la complexa fusió dels sentiments amb la coneixença i amb la imaginació, amb el viscut, amb la intuïció... La cristal·lització de la realitat. Una realitat l'essència de la qual potser sols és teva, però que val la de qualsevol altre.

La vida i la mort dels altres; la mort dels altres, perquè la teva ja no podràs explicar-la. La vida i la mort dels qui formem, dels qui som la Intrahistòria, aquells damunt dels quals s'escriu la Història.

Internet, el Blog. Tothom se'n pot servir, tothom pot disposar-ne del seu, de blog. Al seu estil, segons els seus criteris i la seva manera de veure les coses. N'hi ha que tenen quelcom a dir i se'n serveixen. N'hi ha que no tenen res a dir i també se'n serveixen.

Llavors, ves i per què no hauries de fer-ho tu també.

• •

---

# Flaix 1

## LA FONT DEL LLAMPEC

—Ja està. Ja comencen a pansir-se.

Dins l'aigua d'un pot de vidre quatre petits rams ben nus, ben esquifits, sense una fulla, i, a la punta de cada branquilló, una inflorescència pàl·lida, petita, però amb el perfum sencer, el meravellós perfum dels lilàs. Total, cinc flors.

És aquesta, tota la collita de lilàs del meu jardí.

—Ja comencen a pansir-se —repeteixo, mentre acaricio amb la punta dels dits les floretes menudes que ja tenyeixen d'ocre la somorta color—. Però encara no han perdut l'olor.

Darrere meu s'acaba de sentir el fregadís d'una porta corredissa, la porta de la cambra dels nens. I una veueta encara endormiscada ha sonat a la meva esquena:

—*Qu'est-ce que tu fais?*

M'he girat. És la Romane, la meva, la nostra besnéta. En vestit de dormir, parpellejant contra la llum de la sala i amb el seu Dudú —el seu menut osset de roba, ja vell i desgastat, perquè el té des que va néixer— tocant a la galta, s'ha aturat vora el sofà.

—*Qu'est-ce que tu fais?* — torna a dir, tot acostant-se a mi.

I sense transició:

—*Qu'est que c'est, ces fleurs?* — em demana, amb el clar sentit de l'escorç lingüístic dels nens de cinc anys—. *Elles sont pas belles* —sentència després amb desdeny.

—*Ce sont des lilas, ils ne sont pas beaux, ils commencent à se faner. Mais ils sentent toujours bon* —li responc, bo i acostant a la seva carona la més propera de les flors.

—*C'est vrai* —admet la noieta de bon cor.

Hem parlat en francès i no som a França. Més enllà del finestral de la sala, més enllà de la terrassa, més enllà del jardí s'alcen les Gavarres banyades de sol. Les Gavarres, que la vila de Palafrugell ja ha començat a escalar en el seu afany d'engrandiment. I més enllà de les Gavarres hi ha l'antiga vila de La Bisbal, i encara més enllà, Girona, i encara més enllà...

—És veritat —m'atallareu—. Emperò, ni Girona ni la Bisbal ni Palafrugell ni les Gavarres no són a França. Llavors, per què...?

Per què? Per què parlem francès?

Terra de proscripció, terra d'exili. Una terra a voltes amigable i propícia, a voltes desdenyosa i hostil. Com a núvols errants carregats de pluja, els desterrats s'hi mouen, van aquí, van allà; curulls d'esperances, amb l'esguard preny d'un més enllà ple de llum, ple de justícia. I un dia, dos d'aquests núvols errants es troben i es fonen l'un amb l'altre, i la pluja de què anaven carregats es fa torrent d'aigua, un torrent d'aigua que davalla el pendís de la terra d'exili. Però aviat el torrent es bifurca, i les seves aigües esdevenen rius i riuets que se separen i s'obren com els dits d'una mà i que corren felïços sota l'escalf d'un sol etern, sempre igual. I la terra que reguen ha deixat d'ésser terra d'exili.

No, no som a França, però parlem francès.



—*Où est-ce que tu les as trouvées?* —prossegueix la petita Romane.

—*Je les ai coupées dans le jardin.*

La nena m'esguarda, interrogativa i incrèdula.

—*Dans le jardin?*

—*Oui. Nous avons un petit arbre qui donne des lilas.*

—*Je ne l'ai jamais vu.*

—*Tu ne l'as jamais vu parce qu'il est tout petit. Il est caché derrière les autres arbres, qui ont été plus forts que lui.*

Ha seguit un silenci. Un moment, i la nena acosta de nou la carona a la flor.

—*C'est vrai qu'ils sentent bon.*

Me l'he mirada amb entndriment. És veritat que a les nenes de cinc anys els agrada aquesta olor.

Cinc anys...

Els meus cinc anys...

•

## I LES IMATGES QUE EL LLAMPEC HA PLASMAT

### A Madrid, els lilàs feien bona olor

Maig del 1926

#### • *El jardí*

En aquell temps, i per a mi és com si fos ara mateix, la primavera de Madrid era fresca i lluminosa. El cel, d'un blau intens, es remuntava des dels cims de la serra encara coronada de neu i posava una volta cristal·lina per damunt de la ciutat, per damunt del bocí de ciutat que m'era familiar i que, pel que a mi feia, constituïa tota la ciutat, la ciutat sencera.

Una ciutat de carrers amples, tranquils, amb les voreres plantades d'acàcies. Una ciutat l'ànima de la qual n'era el passeig del Cisne, ample, senyorívol, vorejat de bancs de fusta on les dides —ara en diríeu *nurses*— amb vestit de *pasiega* (amples faldilles i enagos frunzits i un mocador al cap i llargues arracades que els donaven un aire d'opulència) podien aturar-s'hi tranquil·lament a fi que els fills dels seus amos hi juguessin, puix que els automòbils que circulaven per l' ampla calçada, en un temps sense motors ni pudor de gasolina cremada, eren més aviat escassos.

Els mateixos bancs on, sense cap ostentació d'opulència, la meva tia fadrina solia menar-me amb els meus germans més petits, i que un dia van ser —junt amb la tia, és clar, perquè a la pobre no li era possible d'escapolir-se'n— l'innocent objecte de la ira de la meva mare. I és que, enamorada ja aleshores com ara de l'olor que desprèn la terra humida, m'havien sorprès estesa de bocaterrosa damunt d'un d'aquells bancs i duent-me a la boca grapats d'aquella terra del passeig, sols per sentir la seva fragància dintre meu, formant part del meu ésser.

El passeig del Cisne, tallat al seu punt mitjà per una rotonda amb l'estàtua d'un senyor que llegeix (més tard m'hauria d'assabentar que es tractava de Lope de Vega) i que, al capdavant, es trobava amb la Castellana, encara més ampla, encara més senyorívola, ja que l'estructuraven tot al llarg els nobles palauets amb els seus nobles jardins de jo no sé quins nobles personatges. El passeig del Cisne, repeteixo, que, al capdamunt de tot, començava el seu recorregut entre un teatre, d'un costat, i de l'altre la plaça de Chamberí. Una plaça de nom savoia que és també el nom del barri, i que va néixer de la nostàlgia d'una reina estrangera, l'esposa d'un rei d'Espanya italià i duc de Savoia, únic representant d'una dinastia nascuda i morta amb ell, efímera com el seu diminut regnat.

Emperò, per bé que ben a prop seu, la nostra casa no es trobava al passeig del Cisne. Al passeig del Cisne només hi havia mansions particulars, amb jardins menys amplis que els de la Castellana, és cert, però que, malgrat tot, eren la propietat d'un sol amo. Mansions particulars i un col·legi de frares, el dels Maristes. Un col·legi amb un pati immens que, si s'havia de jutjar per la llarga tanca de ferro pintada de gris damunt d'un sòcol de pedra, s'allargava des de la cantonada del carrer on vivíem fins a la plaça de Chamberí. Immens, encara que sempre silenciós, com si els alumnes que hi anaven fossin muts o, més senzillament, com si fossin absents, confinats en algun lloc on l'esguard alerta del germà que els vigilava durant l'hora de la recreació els pogués tenir, com aquell qui diu, a l'abast de la mà.

I, ara, des de la plaça de Chamberí, continuem baixant pel passeig del Cisne i girem la primera cantonada a mà esquerra, que és el carrer de Fernández de la Hoz. Encaixada folgadament entre el jardí dels frares i un magatzem de nom americà, on es podien comprar accessoris destinats a aquells automòbils dels quals tampoc no n'hi havia tants, la casa on vivíem nosaltres era una d'aquestes de pisos de lloguer, que en podríem dir fetes per a la petita burgesia.

Però no una petita burgesia mesquina, tancada en si mateixa, no: una petita burgesia oberta a tot, i la façana de la casa, amb el seu rimer central de balcons aparellats (l'un d'un veí, l'altre del veí del costat) i els seus miradors superposats totalment envidrats que li lluïen a cada costat de la façana com columnes de cristall (també el d'un veí a una banda i, a l'altra banda, el del veí del costat) ben clar que ho anunciaven. Àdhuc la porta cotxera ho proclamava; una porta cotxera ufanosament ampla, un gran portal obert fins al fons de la casa, empedrat amb còdols damunt dels quals les peülles ferrades d'uns cavalls

haurien pogut cantar joiósament si haguessin tingut cotxeres que els hi esperaven.

Perquè no n'hi havia, de cotxeres, i mai no n'hi havia hagut. En lloc seu, a l'indret on haurien de ser-hi, només hi havia un pati estret, curiosament humit i migrat, esquerp i gairebé repel·lent, al qual no hauríeu baixat mai sense aquella portella de ferro que s'obria tot xerricant cap a la meravella d'un jardí entranyable, solitari i seré.

Un jardí que un propietari ambiciós de diners aviat llogaria a un ebenista, que hi construiria uns tallers muntats amb taulons de fusta que el brunzit de les serres mecàniques feia vibrants, i els quals havia de destruir una nit d'hivern l'incendi més paorós que recorda aquella nena que era jo. Un jardí que ningú no hauria hagut de profanar mai, per la seva gràcia, per la serenitat que atorgava a la casa amb l'elegant senzillesa de les seves dues acàcies, amb la nua blancor d'un estanyol de pedra sempre sec, però que no costava gens d'imaginar ple d'aigua amb els seus peixos de colors, amb el seu alt brollador. I, per damunt de tot, un jardí amb les seves rengleres de lilàs que, tot al llarg de les parets que el voltaven, omplien de fragància la primavera d'aquell Madrid.

El Madrid de la meva infantesa.

### • *L'amiga*

—¿Viste ayer, lo bonito que era?

Vaig apartar la cara del lilà que en aquell moment flairava. Brusca, la flor repreneu el seu lloc damunt l'arbust que li havia donat vida.

—¿Qué és lo que era bonito? —vaig demanar, tot fent la desmenjada.

L'altra m'esguardà, sorpresa. Per bé que era més aviat baixeta i grassona, per parlar amb mi no li quedava altre remei que abaixar la mirada, per la senzilla raó que ella tenia dotze anys, i que dotze anys són molts si els comparem amb els cinc que jo tenia. Es deia Aurora i era la segona d'una prole de vuit nois i noies dels veïns del pis del costat. El seu pare es dedicava a escriure unes obres de teatre que no totes eren rebudes amb l'estima que es mereixien (encara que, si havia de creure el que havia sentit a dir a casa meva, cap d'elles no era digna de mereixement), i la seva mare es cuidava indolentment de la seva descendència, ajudada en aquest quefer per una criadeta jove i escabellada que sempre anava despistada. Per quina raó, d'un temps ençà, l'admirativa Aurora havia entaulat amistat amb mi era quelcom que els meus intrigats pares potser s'explicaven recorrent a l'argument, que ja els era habitual, del natural observador i enraonat de la seva filla.

Un natural que, per a ells, es bastava tot sol per enlairar la veïna al rang d'auditora interessada, el qual li era difícil d'assolir en la seva vida normal de cada dia (sempre segons els meus pares, que no dubtaven de res) malgrat els nombrosos interlocutors de què disposava en el si de la seva família. Fos com fos, aquell dia, la meva mare m'havia permès de baixar al jardí amb la veïna quan aquesta havia trucat a la nostra porta per invitar-me a anar amb ella a contemplar els lilàs acabats de néixer, mentre esperàvem que sonés l'hora de dinar.

Què és el que era bonic?, havia demanat jo a la meva amiga.

Ella havia somrigut amb un xic de condescendència, la condescendència pròpia d'un gran en les seves relacions amb un petit:

—¿Lo has olvidado ya?

—¿Qué es lo que he olvidado?

—El desfile... Los soldados...

—Ah, sí...

—¿No te gustó?

En comptes de contestar em vaig allunyar amb mal humor per abastar una altra flor. Era normal i natural que l'Aurora no se n'adonés, perquè ella res no en sabia. El cert és que, amb aquelles paraules anodines, pronunciades només perquè bé s'ha de parlar d'alguna cosa, la xicota acabava de posar en primer pla i en viu un d'aquells moments crucials de la vida d'un infant, d'un adolescent (i per què no, de la vida d'un adult) en els quals el pare, o la mare, o tots dos plegats esdevenen la viva encarnació de la injustícia, de la incomprensió, de la voluntat de vulneració dels drets de l'individu, i això de la manera més arbitrària, més injustificable. Tan arbitrària i tan injustificable que, àdhuc si el temps acaba per diluir la rudesia dels traços que li van donar forma al moment del conflicte, i àdhuc si, molt sovint, la ment del fill ha reconegut més tard tota la raó que revestia aquella desraó, sempre restarà com una ombra informe i fantasmal (però present, al capdavant) al si del complex teixit de les relacions entre pares i fills.

Un amor propi ulcerat, un profund sentiment d'inferioritat respecte als altres infants del món, era això que el dolorós, encara que innocent, tema de conversació evocat per la veïna havia provocat dins la meua ànima, i era això que m'havia fet defugir tot contacte amb ella, tot contacte amb el que em voltava. Tant és així que àdhuc, el lilà que ara acostava a la meua cara perquè em servís de refugi, perquè em servís de protecció, havia perdut la seva forma, havia perdut la seva olor. Dins del meu ésser conscient sols vivia l'humiliant sentiment d'una frustració acabada de descobrir amb les paraules de la meua amiga. Una frustració que em situava en la incapacitat d'establir un contacte amb l'altra noia, d'entaular amb ella aquell intercanvi de joioses impressions que

em proposava i que qualsevol infant d'aquella casa, d'aquell carrer, hauria pogut establir. Tots i qualsevol d'ells. Tots, llevat dels qui haguessin viscut la mateixa injustícia que jo...

• *La injustícia*

Matí de diumenge, també lluminós i clar. A casa els nens ja estem rentats i ja hem començat a jugar mentre esperem que arribi l'hora d'anar a passeig. Dins la sala de mobles entapissats de blau, inundada de sol, el pare s'ha assegut davant del piano. Ja n'ha obert la tapa del teclat, ja ha encreuat els dits, ja els ha fet espetegar per fer-los més lliures, més individuals, ja ha tocat un acord per veure si el teclat respon...

No ha pogut continuar. De fora, de molt lluny, un so triomfal de trompetes, un anorreador toc de tambors han arribat a la sala i se l'han feta seva sense remei.

El pare s'ha alçat del seient i ha tancat el piano. Al front corugat, a la mirada absorta en no se sap quin tenebrós paisatge interior, se li veu el desplaer que li provoca aquella música dels altres.

—No! —ha dit, rotund, als seus fills, que corriem, joiosos, a abocar-nos al balcó.

Sense un mot d'explicació ha tancat les portes vidrades del balcó i ha fet el mateix amb les del mirador de l'habitació contigua. Els nens, sorpresos i silenciosos, no hem tingut altre remei que esguardar la desfilada de les tropes pel carrer, amb tota l'amplària de l'orgullós balcó envidrat interposant-se entre els nostres ulls i el marcial espectacle que s'acomplia dos pisos més avall. Total, només hem vist la marxa cadenciosa de la punta dels fusells.

Els fusells han passat, la música, també. Sense un esguard al pare, però amb l'expressió del blasme palesa en la nostra ac-

titud, hem tornat als nostres jocs. Quant de temps tardarem a perdonar el pare és quelcom que no sabem ni nosaltres mateixos. El que ja no tardarem gaire a saber és que aquell bell espectacle del qual hem estat privats, que aquella magnífica desfilada de trompetes i de tambors és la manera habitual que té un altre tirà, un altre dictador (real, aquest, i no ocasional ni involuntari, com el pare; segur del seu predomini i dotat d'un nom força marcial, perquè és nogensmenys que general i es diu don Miguel Primo de Rivera) per fer conèixer als ciutadans de Madrid, als ciutadans de Barcelona, als de tota Espanya, la seva manera de concebre el món: «No tingueu por, gent, que nosaltres som aquí. I si el que teniu no és por, també per això som aquí nosaltres.»

Al jardí de la casa jo alçava finalment els ulls. Ja havia trobat els termes amb què donaria una explicació a l'Aurora, una explicació que em permetria de fer les paus amb el món sencer, fins i tot amb el pare:

—No lo pude ver —assegurava amb força aplom—. Estaba en el váter.

L'altra va fer cara de pena:

—Qué lástima que no lo vieras. Con lo bonito que era... Verás...

Vam haver d'interrompre una conversa que s'anunciava plena de color.

—¡Aurora! —cridava la seva mare de dalt la finestra del seu menjador, que donava al pati—. ¡Hale, sube! ¡Papá ha llegado ya!

### • *L'absència del pare*

—¿Ha llegado ya papá? —vaig demanar jo quan em van venir a obrir la porta de casa.



—Todavía no —em contestà la mare—. Vosotros empezáis a comer antes; mientras tanto, papá ya habrá llegado.

No hi vaig donar importància. Sabia que el pare treballava en una companyia de nom americà i que, a vegades, la feina no el permetia de sortir a l'hora exacta de dinar. El que encara no sabia d'ell (però, això, l'àvia de Barcelona, la mare del pare, no tardaria gaire a fer-m'ho saber) era que, de l'edat de cinc anys fins als disset havia estat un alumne avantatjat dels Escolapis barcelonins i que, quan els seus pares estaven convençuts que una brillant carrera d'enginyer s'obria davant seu, ell havia declarat amb decisió que volia ser mestre. I és així que ho va fer, i els atzars dels nomenaments l'havien menat a Madrid on va conèixer una noia amb la qual va voler casar-se, i és així que ho va fer també. Però casar-se també vol dir fundar una família. Va ser així que ell, l'enamorat de les innovacions pedagògiques, fent cas de la veritat inclosa en aquella dita, aleshores corrent, en la qual hom dóna testimoni amb certa indiferència que algú «pasa más hambre que un maestro de escuela», podríem dir que no va tenir altre remei que enviar la professió a escampar la boira. I atès que era home de cultura i que, quan parlava, sabia perfectament què deia, i atès que dominava perfectament el francès i l'italià i xampurrejava una mica l'anglès, no li va costar gens de trobar feina en aquella firma americana acabada d'arribar, la qual, dotant-lo d'un sou americà, el va prendre com a director del departament de vendes per a tot Espanya.

Ara, ja, els nens hem acabat de dinar, ja ens hem rentat de nou les mans, els dos més petis ja han anat a fer la migdiada, i el pare encara no ha arribat. La mare, inquieta, va del balcó al mirador, del mirador al balcó, de la sala al menjador i del menjador a la sala, potser perquè mentre andareja pel llarg corredor que separa les dues habitacions troba un derivatiu per al seu neguit.

—A ver si le ha pasado algo... —diu a la seva germana fadrina que viu amb nosaltres—. Mira que si me traen aviso de que está en el hospital...

«I el telèfon?» em direu. «Per a què serveix un telèfon?»

No n'hi ha, de telèfon. El telèfon, en aquest temps, és un objecte que no se sol trobar en una casa particular. Ni telèfon, ni aparell de ràdio com els d'ara. El pare escolta les notícies i la música que li agrada amb una ràdio de galena, d'aquestes que cerquen l'emissora que us interessa amb una mena de petit fil d'aram que heu de passejar fent saltets per damunt d'un estrany bocinet de pedra d'un blau verdós, fosc i amb centelleigs platejats, i que, quan l'ha trobada, te n'envia el so a uns auriculars amb els quals escoltes ben aplicada i calladeta i sense moure't de lloc, de por que es perdi. Fora d'ells, fora de les teves orelles, res del que estàs sentint no existeix; el silenci és tan normal, tan de cada dia, que aquella vegada que el pare va portar a casa una de les primeres ràdios d'altaveu i la va engegar sense avisar-nos, aquella veu gegantina i desconeguda que va retrunyir de cop i volta dins la sala em va donar un ensurt de mort.

No, no n'hi ha, de telèfon. No hi ha altre remei, s'ha d'esperar. I les tres de la tarda són passades, i han tocat les quatre; i el pare, que no ha arribat. A la fi, a la vora ja de les cinc, han trucat a la porta.

—Ya está aquí —ha fet la tia amb tranquil·litat.

—Pero papá tiene llave —li he respost jo, molt raonablement.

Sí, el papa té la clau. És per això que la mare m'ha agafada per la mà i, estrenyent-la fort, m'ha emmenada amb ella per obrir la porta. Davant nostre, dibuixant-se damunt del clarobscur del replà, hi ha dos homes. Alts, eixuts, la gavardina llarga i l'esguard sever.

—¿Vive aquí el señor Ramón Juvé? —han demanat. I la veu, també, n'és eixuta i severa.

De segur que no han sentit el sí tremolós de la mare, perquè han prosseguit sense esperar un instant:

—Policía. Traemos orden de registro.

Tampoc no han esperat que la mare i jo ens enretirem per a deixar-los el pas franc, ells mateixos ho han fet sense amabilitat.

—¿Dónde está el despacho de su marido? —han demanat.

El despatx del pare es troba en una habitació sense finestres, amb una porta de cara a la sala i una altra al corredor. Només hi ha una taula amb una cadira i, darrere seu, una biblioteca que pren tota l'alçada i tota l'amplària de la paret.

—Ah... Todo debe de estar aquí —han dit, i, per primera vegada, a mi m'ha semblat que els sonava a la veu com una ombra d'alegria.

Han obert els calaixos de la taula i els han escorcollat sense contemplacions.

—Aquí no hay nada —han hagut de reconèixer amb irritació.

Dretes a la porta de l'habitació, sempre agafades de la mà, la mare i jo seguim en silenci tots els seus moviments. Quan han acabat de furgar dins dels calaixos, un d'ells ha pujat a dalt de la cadira, ja una mica enfurismat.

—A ver qué hay aquí. Esta gente es capaz de esconderlo en cualquier lado.

Han començat a baixar els llibres de les lleixes un a un, enmig de llargs comentaris amb paraules que no entenc, que he entès més tard, quan me les han explicades:

—... *El Ingenioso Hidalgo*... A éste te lo encuentras en cualquier lado... Dostoyevski... Aquí hay mucho ruso; nos lo llevaremos, por si acaso... —deia el que era dalt de la cadira.

I l'altre, com si volgués calmar-lo:

—De momento, nadie nos ha dicho que el hecho de tener libros constituya ningún delito...

—He dicho que por si acaso... Unamuno... Valle-Inclán... ¿Quiénes son estos...? Aquí hay uno francés: L'Ami Fritz... Esto me suena a subversivo. Nos lo llevamos también.

Han continuat baixant llibres; n'hi ha tants que, a la fi, en llegeixen els títols quan encara són a la lleixa i els baixen de dos en dos, de tres en tres.

La biblioteca ha quedat buida i ells han cercat al fons de les lleixes per veure si s'hi han deixat algun paper. Finalment, un d'ells s'ha girat cap a la mare:

—¿Usted sabe dónde guarda su marido sus escritos?

—No lo sé, no me tiene al corriente. Ni siquiera sabía que tuviera escritos. Pero si no los ha encontrado aquí, que es el único sitio donde podrían estar...

No és veritat, la mare està al corrent de tot; però d'això, he tardat anys a assabentar-me'n, també.

Com també he tardat anys a saber que aquell amic del pare que es diu Castro i que em té tan fascinada perquè es vesteix amb la capa madrilenya; que aquell amic, us repeteixo, que el ve a veure sovint amb un altre amic i que tots tres es tanquen al despatx per parlar, és, al igual que el pare, un dels primers resistents clandestins contra la dictadura de Primo de Rivera. De la mateixa manera que he tardat anys a saber que aquell escrit que els policies buscaven amb tant d'afany, si haguessin continuat traient els llibres un a un, com quan havien començat a fer-ho, l'haurien trobat.

Sí, ha calgut que el temps s'escoli perquè arribi a assabentar-me que, en aquells dies de la meva infantesa, arreu del país corria un full clandestí on es denunciaven els abusos, els atemptats

contra la llibertat, contra els drets dels pobles i dels individus. Un full que un maquinista de tren duia a França en forma de manuscrit i d'on el tornava ja imprès i multiplicat per cent, per mil... I ha calgut que el temps s'escoli perquè arribi a assabentar-me que aquell full que es llegia al país sota el títol curiós d'*Espanya en camiseteta* era el meu pare i els seus amics que l'escrivien, que l'editaven i que el distribuïen. Clandestinament, és clar.

Ha calgut que el temps s'escoli, però amb el temps s'ha pogut veure l'obra. D'aleshores ençà, res d'allò que té relació amb la lluita per la llibertat, encara que sigui a costa de la pròpia llibertat; res d'allò que es fa en defensa del respecte humà; res d'allò que es fa en defensa de la democràcia no ha estat aliè a aquella noieta que sóc jo. I el temps ha passat, i amb ell han desfilat les bones coses i les menys bones, el que té importància i el que no en té. Anys de la història del món, anys de la història dels individus. Anys d'un segle que se'n va, anys d'un altre que ve. I, tanmateix, estranyament vivaces a desgrat de la insignificança del seu valor en tant que testimonis de la Història, els lilàs del jardí de la casa on vaig néixer perduren dins la meva memòria amb tot el seu perfum, amb tot el seu color...

Oi que sí, que és curiós?



---

# Flaix 2

## LA FONT DEL LLAMPEC

—Què li passa, a l'Olena? —em diu, somrient, la jove secretària, bo i teclejant l'ordinador i amb la familiaritat d'algú amb qui us coneixeu de temps.

—Li deu fer mal la displàsia, perquè ja fa dos dies que li coixeja una pota de darrere.

L'Olena, ja us n'haureu adonat, és la meva gossa. Una pastor alemany, una raça molt propícia a aquesta malformació de la columna vertebral.

—Ja podeu passar —repre'n la jove, sempre somrient i tot apartant l'esguard de la pantalla.

—Hi ha molta gent? —li demano en veu baixa.

—No molta —em diu—. Però estan operant, i és una operació difícil.

Ho he entès. Cap dels dos veterinaris no podrà alliberar-se abans de passada una bona estona.

He obert la porta de la sala d'espera. Un *labrador* que és a prop s'ha alçat en veure'ns i ha començat a remenar la cua, tot content.

—*Sage, Néron* —li diu distretament el seu amo sense alçar els ulls del llibre que està llegint.

No m'ha estranyat gens ni mica que aquest senyor parli en francès; ja som a les primeries de l'estiu, i la estació turística ja s'ha obert en aquesta Costa Brava on vivim.

He dit un «bon dia» discret per aquell que ho vulgui sentir i he cercat amb la mirada un lloc on poder seure. Aquí, a la primera meitat de la sala que tinc al davant, no hi ha lloc. No és que tots els seients estiguin ocupats, no. Però entendreu molt bé que, a fi d'evitar drames, els animals no puguin estar a tocar l'un de l'altre.

Allà baix, a l'altre costat de la renglera de seients que talla la sala en dos, sols hi ha una senyora que llegeix el diari, amb un cistellet als peus on dorm un gat. I és allà que me n'hi vaig.

—Bon dia —torno a dir mentre m'assec.

—Buenos dias —em respon ella en castellà.

Ha abaixat el diari de l'alçada dels ulls i s'ha mirat l'Olena amb simpatia.

—¿Qué le pasa al perrito? —demana amb amabilitat.

És un dir. De *perrito* no es pot dir que l'Olena en tingui gens. Això, sense comptar que, a més a més, és negra, una color que no se sol veure gaire sovint entre els pastors alemanys.

—Tiene displasia —li explico.

No en deu entendre, de gossos, perquè ha respost amb un «ah» que no vol dir res i ha tornat a la seva lectura.

L'he observada de cua d'ull. Porta un vestit senzill, però que es veu elegant, i unes sandàlies de taló als peus que Déu n'hi do el que deuen haver costat. Una altra estiuejant, és clar.

Hem continuat silencioses en una sala on tot és silenci; ella, llegint, jo, reflexionant.

I, de sobte, ella ha posat el diari damunt dels genolls amb certa brusquedat i s'ha girat cap a mi:

—Ya estoy harta de oír hablar de la China —declara.

Jo no sé què hi puc respondre.

Tampoc no li cal:

—China por aquí, China por allá —prossegueix—. Nunca se ha hablado tanto de la China.

He reprimit un somriure. La senyora és massa jove, és clar, per haver sentit parlar de la «Gran Marxa» i del «Gran Timoner», o pot ser que ni cas, no n'ha fet.

Mentrestant ella no ha parat de deixar anar les seves crítiques. Que si els crims del Tibet, que si el Dalai Lama, que si l'imperialisme xinès, que si els Drets Humans escarnits... No fa cap referència al terrible terratrèmol que han patit no fa gaire, i, tanmateix, també en deu haver sentit parlar.

Finalment, emperò, es veu que ha arribat allà on ella volia venir:

—¿Está usted de acuerdo con el hecho de que los Juegos Olímpicos tengan lugar en un país así? —em pregunta—. Pues mi marido y yo, no, se lo digo francamente —prossegueix sense esperar cap resposta—. Estos Juegos Olímpicos no pueden traer nada bueno. Si los organizadores buscaran en Internet, otro gallo les cantara. La prueba...

—¿En Internet? —demano, incrédula.

—Sí, señora. En Internet —afirma rotundament—. Es en Internet donde mi marido ha encontrado que alguien, no sé quién, ha dado con el argumento clave. El argumento clave, sí, señora.

Ha callat i m'ha esguardat amb l'actitud d'aquell que vol veure com respire, però jo espero.

—¿No me cree? —diu a la fi—. Pues mire usted, aquí llevo para dárselo a un amigo que no quiere saber nada con ordenadores —afegeix tot obrint la seva bossa—. Y en catalán y todo



—acaba, amb el to del qui us ha assestat la raó definitiva i indiscutable mentre en treu un full doblegat.

He desplegat el full i hi he passejat una ullada. Sí, és en català i parla dels Jocs Olímpics. Però, bé...

En veure'm així, com desmenjada, la senyora s'impacienta: —No hace falta que lo lea todo —diu, agafant-me el full de les mans—. Lea esto.

M'ha assenyalat el darrer paràgraf, i jo lleigeixo:

*Algú dubta encara que els Jocs Olímpics són l'escenari i el taulell de joc de les estratègies mundials de les grans potències? Podríem fins i tot afirmar que el marc de la 3a. guerra mundial es disputa a cada olimpíada on els protagonistes s'hi enfronten i en funció dels resultats se senten o no guanyadors...*

He deixat de somriure en mi mateixa, més trasbalsada del que hauria pensat. Quin acudit, també, aquest d'associar els Jocs Olímpics amb la guerra.

Els Jocs Olímpics associats a la guerra, com una maledicció.

Com una maledicció, ja ho crec que sí. I ningú dels qui són aquí no podria dir-ho més bé que jo.

•

## I LES IMATGES QUE EL LLAMPEC HA PLASMAT

### En aquells dies d'estiu...

Juliol del 1936

Alegria de l'estiu. Un estiu sense estiueig, però, tanmateix, estiu. Els carrers de Barcelona són plens de forasters. Et passeges per les Rambles i a cada pas et topes amb uns grups de gent de

figura i de parla estrangera; et passeges pel carrer Pelai, pel passeig de Gràcia, i és el mateix.

És que està a punt d'inaugurar-se l'Olimpíada Popular. A tots els carrers, a tots els racons de la ciutat hi ha uns cartells que anuncien l'esdeveniment.

Uns cartells magnífics que, amb el seu atleta blanc, el seu atleta negre i el seu atleta de raça groga et parlen de la igualtat entre els homes, de l'equivalència de tots els homes. Una Olimpíada creada a posta per contrarestar aquella altra Olimpíada, la normal, que s'ha de celebrar a Berlín també en aquests dies i que Adolf Hitler haurà d'aprofitar per donar una primera forma, palpable i concreta, a la seva idea fixa, que ell ha hissat al rang de doctrina absoluta i anorreadora de qualsevol altra doctrina: la de la superioritat de la raça ària per damunt de les altres races, blanques, negres, grogues o del color que siguin. Fins al punt que, quan Jesse Owens, l'atleta americà, hi guanyarà la medalla d'or, el cap de l'Alemanya nazi marxarà de l'estadi per no haver de felicitar-lo, per no haver de tocar la seva mà d'home negre amb la seva mà d'home ari, sense barreja de cap mena. Si tant és, naturalment, que sigui així...

—Sí —em direu—. Està molt bé. La de l'Olimpíada Popular va ser una molt bona idea. Emperò, per quina raó va provocar en tu tant d'entusiasme?

—Per què tant d'entusiasme...? Doncs, veureu...

Porto l'esguard enrere i veig una nena de nou anys que, amb gran orgull del seu pare, salta destrament una alçada de més d'un metre quinze. Continuo mirant enrere i veig una altra nena de dotze anys que, soleta, sense que ningú no l'acompanyi, cada diumenge al matí travessa a peu tot Madrid a fi d'anar a contemplar, al camp d'esports de la Ciudad Universitaria, els entrenaments d'atletisme dels estudiants. Miro enrere i...

Però no sé per quina raó haig de continuar esguardant enre-re. L'Olimpíada és aquí, aquí la tinc, i també tinc la promesa d'al-gú que la meva família coneix d'aconseguir per a mi una entrada que em permetrà d'assistir-hi cada dia, sense perdre ni una com-petició. Heu-lo ací, el meu entusiasme: podré estar present a l'es-tadi de Montjuïc des del dia de la inauguració fins al de la clausura. L'Olimpíada sencera. Sí; podré assistir a l'Olimpíada sencera.

Posat que em deixin fer, és clar, ja que tot ha començat així...

• *La Història es forja subreptíciament*

... Els ascensors han pujat i baixat durant tot el capvespre men-tre que la capa de boirina de la plaça de Catalunya es tornassola amb els llambrejos del ponent. Pulcres i camatorts (és la noble pràctica del cavall), els senyors coronels han tancat els empleats que no els interessin dins les dependències anodines de l'edifici i han apostat als corredors els sentinelles armats. Les portes s'han obert i s'han tancat i el seu soroll no ha traspasat els quatre murs de la Central Telefònica, a la plaça de Catalunya.

A la sala dels quadres telefònics els senyors coronels s'han calat els auriculars i han escoltat amb molta atenció. Un tinent ha passat de puntetes darrere seu i ha agafat un paper que li han allargat i se l'ha endut, i ha tornat amb un altre i se l'ha tornat a endur. Els senyors coronels continuen escoltant.

Els ullets vermells dels quadres s'encenen de tant en tant i els ulls dels senyors coronels brillen, llavors, plens d'interès. Però quan els ullets s'estan una estona sense fer res, els senyors coronels es roseguen els bigotis d'impaciència. Als corredors, els sentine-llles prossegueixen la guàrdia com si fossin a la caserna. Alguns se-nyors vestits de paisà, armats també, llisquen com si fossin ombres i treuen el cap a les finestres i esguarden al lluny. La ciutat, amb la

seva boirina blavenca i els seus llums ja encesos, sembla una dama vestida de gasa amb lluentons, i els senyors de paisà ja comencen a esguardar-la com si fos seva i de ningú més.

Els senyors coronels continuen escoltant les notícies que els arriben d'altres punts llunyans. A la plaça de Catalunya els cotxes roden com a joguines de nen. A cada racó del vestíbul de la Telefònica —porta de ferro i vidre i ramalades de llum al sostre quan els autos passen per la plaça— un estol de soldats i de senyors de paisà està a l'aguait, les armes llestes. I els senyors coronels segueixen escoltant. Quan els agrada allò que senten s'alcen i es fan estretes de mans, mentre que els fusells continuen emboscats als racons del vestíbul. Si algú ha travessat la plaça anant cap als barris alts de Barcelona, ha tallat, sense saber-ho, el camp ideal i científic que les boques dels fusells determinen amb tota limpidesa. En aquesta hora, ells llums de la Telefònica es reconcentren tots en ells mateixos.

Els senyors coronels s'han passat la mà pel bigoti. Tenen un mapa d'Espanya a flor de crani, mai no han dominat tan bé la geografia. Els senyors coronels creuen en ells mateixos, en la Pàtria i en algunes coses més. És per això que, en la quietud de la nit, han comprovat amb alegria de quina manera l'obediència a les ordres rebudes i la disciplina han anat traient els canons de les casernes i els han apostat al peu de la Telefònica. Ja tranquils, els senyors coronels, que en saben molt, d'estratègia, esguarden amb confiança els fils que tenen a la mà; uns fils que en el seu moment obriran de bat a bat, una rere l'altra, les portes de les casernes. Una, dues, tres, quatre, cinc... Totes. I quan totes seran obertes, si Déu vol, enviaran un telegrama i podran anar a esmorzar.

—A tu salud.

—A la tuya.

—Por la Patria.

Etcètera.

Els senyors coronels somriuen, complaguts. L'alba encara és lluny, hi ha temps de sobres perquè la feina empresa poques hores abans aconseguixi la perfecció.

I és que aquella tarda, a la caserna, tot havia semblat lícit per tal d'enardir l'ànim bèl·lic dels reclutes:

—¡Soldados! ¡La República está en peligro! ¡Un puñado de viles traidores ha decidido arrebatárnosla de las manos! ¡Soldados! ¡La salvación de la Patria depende de vuestra decisión y valentía! ¡La República no está dispuesta a tolerar motines ni asonadas! ¡Soldados! ¡Tenemos que hacer saber a esos cuatro traidores que el soldado español sabe defender lo que es suyo! ¡A la primera señal os lanzáis al ataque como un solo hombre!

L'arenga del capità havia estat curta, però emocionada. Per primera vegada, el soldadet (és el fill gran del nostre veí del costat) sentia vibrar al seu cor la corda del deure que s'ha de complir.

El capità ha dit uns mots en veu baixa a l'orella del tinent.

—¡A la orden, mi capitán! —es quadrava el tinent, mentre que el capità marxava cap als despatxos junt amb un senyor vestit de paisà.

El tinent s'ha adreçat llavors als sergents:

—¡Arreos de campaña!

—¡A la orden, mi teniente! —han dit, i el soldadet ha rebut cartutxos de reserva.

A poc a poc s'anaven escolant les hores. Al soldadet els peus li feien mal a força de restar allà, clavat com un estaquirot, mentre que els oficials anaven i venien per la caserna, tot atrafegats.

A trenc d'alba, el sergent el feia apostar prop d'una finestra.

—Al primero que veas que ronda la tapia, ¡fuego!

—A la orden —responia el soldadet; i, tot dret i l'arma a punt, s'havia disposat a aguaitar per l'escletxa de la finestra.

L'aire feia olor de brea. Les grues del port alçaven en la mitja foscó els seus creuerets de ferro. Els fanals dels vaixells començaven a esllanguir-se en reflectir-se a l'aigua. Quan la mar es reduïa tota a una pinzellada de llum, allà, al lluny, el soldadet començava a fer capcinades damunt del pany del fusell.

El soldadet va obrir els ulls esglaiat. No sabia quant de temps havia restat així, ensopit. Va redreçar el fusell i va esguardar de nou per l'esclotxa de la finestra. Plena de llum naixent, l'esplanada de les Drassanes està deserta. Més enllà, la massa obscura dels vaixells es balanceja suaument.

Van retronir crits als corredors. El sergent tragué el cap per la porta, tot congestionat:

—¡A formar!

El soldadet es posà el fusell a l'espatlla i sortí de la sala amb els companys que eren allà amb ell. Va reunir-se amb els altres al llarg corredor que feia flaire de tabac fred. Plens d'agitació, els oficials el recorrien d'una punta a l'altre. Uns quants senyors vestits de paisà que eren allà feien cara de tenir més autoritat que ells.

El sergent s'acostà al grup del soldadet:

—¡En formación! ¡March'! —cridà, i la cadència dels passos ressonà damunt de les rajoles.

El soldadet va baixar l'escala com un autòmat i va arribar al pati. Un-dos, un-dos. La son que no havia arribat a vèncer del tot se li ha endut l'ardor guerrera. Un-dos, un-dos. L'aire de la matinada era fred i curull de por (un-dos), el soldadet s'aturà alhora que els altres i s'estremí. El fusell li tremolava un xic a les mans.

Al pati hi havia diverses companyies en formació. Sorrut, el coronel les recorria una rere l'altre; després es va quadrar al seu front, marcial i sever.

—¡Soldados! ¡La patria os llama! ¡La patria os necesita! ¡A cumplir con vuestro deber! ¡Arriba España!

El coronel esperava visiblement una resposta plena de fermesa. Els soldats, arraulits de por, no deien res. Sortint d'un racó, un senyor de paísà s'escriidassava, enfurismat:

—¡¡Arriba España!!

Algunes veus s'alçaren de les files com un eco, però desmaiades, sense convicció. D'un cop de taló, el coronel es girava cap a la porta.

—¡Abrid el portal! ¡De frente, march'!

Els dos batents de ferro se separaren lentament. Amb la primera esclatxa que s'obria al carrer la bala va entrar dins del pati. El coronel es rebolcà per terra, pernejant, mentre una munició de bales s'estavellava damunt la porta que dos soldats tornaven a tancar, blancs com el paper.

En aquesta hora, els bigotis dels senyors coronels són xops de suor. Els senyors coronels s'han tret la gorra i es passen, nerviosos, d'un despatx a l'altre de la Telefònica, en cerca de notícies. Les botes xarolades ombren parèntesis en el contrallum de les portes obertes.

—¿No hay nada?

—Todavía no.

El cert és que quan, la vetlla, els senyors coronels havien començat a estirar els fils que obren les portes de les casernes per fer sortir els canons, tot primer i tal i com ells ho havien conjecturat la cosa els havia semblat fàcil i faedora. Cadascú al seu torn, tots havien tingut dret a l'honor i al plaer d'obrir ara una caserna, ara una altra, sense fer gaire cas de les que es feien les desenteses.

Cortesos i amables i segurs de sí mateixos, se cedien el lloc l'un a l'altre amb un somriure i engolaven la veu en parlar dins la menuda trompeta del quadre telefònic. I, així com ho havien previst en el pla d'acció, a poc a poc dins la nit negra, els canons havien estat els primers a travessar la ciutat i havien vingut a apos-

tar-se als seus peus per a la defensa d'aquest edifici de la Telefònica, el qual és la clau del triomf damunt d'aquesta banda d'Espanya que els senyors coronels s'han encarregat de sotmetre.

Tot al llarg de la nit els senyors coronels han estat escoltant, joiosos, la prima dels fusells i, en contrapunt, el continu bordó dels canons.

—¡Mira que son bestias y desgraciados! ¡Si no lo lograrán! —es deien, contents i segurs d'ells mateixos, mentre esguardaven per les finestres aquells homes que avançaven en renglera com una onada i que queien esventrats pel tir dels canons, a fi de permetre l'avenç d'una altra onada—. ¡Nunca lo lograrán!

Quan, allà a la matinada, s'han adonat que el tumult de les canonades callava, els senyors coronels han cridat ¡Ya son nuestros!, han obert les finestres i s'hi han abocat, joiosos.

I als senyors coronels (tots, ni un de més ni un de menys) se'ls ha glaçat el cor. Car pels carrers que s'obren a la plaça de Catalunya se'n van els seus canons, dòcils i grisos, darrere els homes hirsuts de les barriades plebees. Aquells que, segons ells, només són dignes de servir per a carn de canó.

I a la Telefònica i més enllà, tot l'espai entre el peu de l'edifici i la plaça de Catalunya està cobert d'homes morts.

Sense més cortesies ni més amabilitats, els senyors coronels s'han posat a estirar tots els fils al mateix temps. Ha estat debades que els ulls vermells del quadre telefònic hi parpellegin plens de petulància, portadors de notícies llunyanes, perquè als senyors coronels ja no els interessa gens. Sense fer-ne cas han continuat estirant desesperats aquells fils que els haurien d'obrir les portes de les casernes.

I tots (ni un de més, ni un de menys) han tingut l'horrible sensació de voler fer sonar una campana sense batall...



• *I ara comença una segona part de la meva i personal història*

... He obert els ulls sota la llum del dia que ja entra a doll per la finestra oberta. No dormia; d'ençà que, allà a les hores negres de la matinada, les primeres canonades m'han fet perdre l'alè, no dormia. En sentir-les m'havia alçat dins la penombra i havia anat a la galeria de la petita casa unifamiliar on vivim, al capdamunt del carrer de Verdi. Allà hi havia trobat el pare, la mare, l'àvia, drets, dibuixant-se, lívids i callats, damunt dels foscos vidres tremolosos dels finestrals.

—Què és el que passa? —he demanat, espantada.

—Aquí també s'han alçat —ha respost el pare amb veu sorda—. Calia esperar-s'ho.

—Aquí també...

Acabo d'admetre-ho tot amb tota naturalitat, com si no pogués ésser d'una altra manera.

Ja fa dies que se succeeixen els assassinats dels uns i dels altres, els afrontaments dels uns amb els altres, les insurreccions. També en altres indrets d'Espanya. Uns indrets que (encara que coneguts i molts d'ells afins) es troben lluny de mi i com diferents de mi, com estrangers, pel fet mateix que el sentiment refusa la significació dels inquietants esdeveniments. Ha calgut el so d'aquestes canonades en la nit perquè tot retorni a mi a més córrer, perquè tot es reuneixi en el meu pensament per formar una unitat perfectament lligada, perfectament coordinada, perfectament lògica.

—Aquí també... —he tornat a dir...

Ara, ja de dia, les canonades s'han aturat i han confiat l'aire cristal·lí del matí al lliure arbitri del fusells.

Lluny, ara aquí, ara allà, ara més nodrit, ara menys, el foc de les descàrregues ressonarà durant tot el matí, tota la tarda, tota la nit, i fins a l'endemà no deixarà de repercutir-se als tu-

rons damunt dels quals es recolza el cap del carrer de Verdi. I sols en restaran —però regularment, diàriament— unes esglaiadores ràfegues nocturnes, sempre a la mateixa hora, sempre iguals, sempre esfereïdores, allà per la banda de la Rabassada. I això, durant tota la resta de l'estiu.

El «passeig», en diran. L'horrible penyora que es cobren totes les guerres civils, siguin de l'indret que siguin, sigui del costat que sigui.

### • *I les primícies de la nova Història*

A poc a poc la ràdio ha anat dibuixant el mapa bèl·lic de Barcelona, ja que, a la fi, li han estat donades armes al poble. Combats a la plaça de Catalunya: a la Telefònica, a l'hotel Colón, a la *Maison Dorée* (per què, Déu meu, en un hotel?, per què en un cafè?) combats a les casernes (i això ja pot semblar més raonable), però no a totes, puix que la Guàrdia Civil, la Guàrdia d'Assalt, la Policia Urbana i alguns militars no s'han unit al que es fa dir *Movimiento*. Combats en un convent, el dels Carmelites...

Tota una nit i tot un dia. Barcelona no ha caigut, com li ha passat a Saragossa o a Burgos o a Pamplona. O com ha estat amb el Marroc; però el Marroc, jo mai no l'he considerat com a forment part d'Espanya.

No; Barcelona no ha caigut, encara que els morts deuen comptar-se a la ciutat per centenes, potser per milers i tot...

—Mare —he dit, en arribar el matí de l'endemà—. Els hospitals deuen mancar de sang per als ferits.

No m'ha costat gens de convèncer la mare i, carrer de Verdi avall, ens n'hem anat totes dues. Passant carrers, passant avingudes, ens hem anat acostant a l'Hospital Clínic.

El silenci és gran per aquella banda de l'edifici que, immens i gris, s'alça tallant de través tres carrers paral·lels de l'Ei-

xample. El dia és clar. Darrere els alts finestrals que deuen donar a les sales no es veu cap llum. Només a les finestres obertes arran de terra dels soterranis brilla el resplendor rogenic d'unes bombetes de no gaires watts.

La mare i jo ens hi hem acostat i hem esguardat. I l'horror ens ha fet perdre la paraula.

Unes parets cobertes de grans regueres de sang, unes portes tancades. Els vestits destrossats barrejant-se amb les entranyes que brollen pels esvorancs dels cossos rebentats... Allà hi són totes, les canonades de la nit abans. Ja els eixams de borinots s'hi precipiten per les finestres obertes.

Lívides, ens hem arribat fins a la porta de l'hospital:

—Venim a donar sang per als ferits —hem dit.

Ens han fet entrar dins d'una sala. Un metge jove, tot de blanc vestit, s'ha acostat a nosaltres.

—Quants anys tens? —m'ha demanat.

—Quinze.

—La sang, la necessites per a tu. N'extraurem una mica a la teva mare.

M'he assegut per esperar al llarg banc de fusta del corredor. Les infermeres, els metges, passen pel meu davant atrafegats, les mans carregades d'aquells objectes de laboratori que mai no m'han interessat, ja que la química, a l'escola, ha deixat sempre fred el meu esperit enamorat dels grans escriptors i dels grans poetes. Amb el cor encongít veig també com desfilen els baiards que transporten ferits destinats a les sales, morts destinats a les tètriques dependències dels soterranis.

Uns homes que porten un cos dalt d'una civera s'han aturat just al meu davant per parlar amb un metge que passa per allà.

—És un ferit? —ha demanat el metge, inclinant-se cap al jacent.

—És un ferit, sí. Encara que no penso que ho sigui per gaire temps —ha respost un dels homes.

El metge ha palpat una cama del ferit que forma com un gargot dins del camal del pantaló:

—Té una cama pràcticament seccionada.

He esguardat l'home estès al baiard. Porta un vestit de jaqueta que es veu de bona qualitat, com si, a despit de la calor i del desori que es viu en aquests moments, ell hagués volgut presentar-se vestit de cavaller davant d'algú o de quelcom que l'està esperant.

Al seu rostre l'expressió se li ha quallat en un gest de supèrbia i desdeny.

—Ve de la banda de les casernes? —ha tornat a dir el metge.

—No. L'hem trobat a la plaça de Lesseps, vora un cotxe destrossat. Era un cotxe de luxe i portava una bandera de Falange penjada a l'antena. Deu ser dels seus —ha afegit eixelebradament, sense pensar a demanar-se a qui pertany el metge.

—Està bé. Poseu-lo a la cua del quiròfan, ja veurem què s'hi pot fer —ha dit el metge amb indiferència.

No té gens d'estrany. A força de veure masses de carns esquinçades ja deu ser mesell.

Carrers de Gràcia amunt, lentes per culpa del pas vacil·lant de la mare, ens n'hem tornat totes dues cap a la casa unifamiliar del carrer de Verdi.

Sense adonar-nos-en, potser comencem ja a sentir que allò és el començament de la fi d'una part de la nostra vida.

De la nostra vida i de la de molts d'altres.



---

# Flaix 3

## LA FONT DEL LLAMPEC

La Maria —una veïna, una amiga que amablement m'ajuda a mantenir la casa en un estat acceptable—, la Maria, dic, passa el drap de la pols damunt de l'aparador de la sala, allà on figura una de les meves múltiples exposicions de fotos dels membres de la família, infants, joves, menys joves, nadons...

—Avui —em diu, tot fregant suaument la fusta del moble— avui fa els anys que va morir el meu sogre.

El seu sogre, *el señor Miguel*.

He somrigut dintre meu amigablement. Encara el veig, atrafegat, prenent cura de la propietat d'uns veïns absents; prenent cura de la meva sense que jo li ho hagi demanat, servicial però sense servilisme i sense demanar res a canvi. *El señor Miguel*. Un home andalús que havia passat una pila d'anys al Penal de Burgos on l'havia ficat la trista dictadura franquista.

Un home del poble, però un cavaller. Perquè de la raça dels cavallers molt sovint no en són els qui pensen que en són, mentre que sí que en són molts d'aquells que ells pensen que no en són, de cavallers.

La Maria continua passant pels mobles el drap de la pols. Ara li toca a la tauleta baixa; ara al vell aquari sec transformat en vitrina, on un petit veler sembla maldar contra les onades que li fa un tall de roba virolada de blaus i verds; ara, les lleixes d'obra que ens fan de biblioteca.

—Sempre m'he demanat què deu ser això —sento que diu.

M'he girat. Es troba davant d'un dels altaveus de la vella cadena estereofònica i té quelcom a la mà.

—Compte, Maria! —m'alarmo jo.

M'he acostat a ella a tot córrer i li he pres de les mans allò que s'està mirant amb posat perplex.

—Sempre ho he vist dalt de l'altaveu i mai no he sabut què és —em diu en to de desdeny.

Hi ha un perquè. És un objecte estrany, de ferro, tot rovellat, tot podrit, que es desfà en polsim rogenic a la més lleugera fregada. Un petit objecte triangular, amb els costats que es veuen curiosament doblegats i un dels angles que s'estreny per formar una mena de bec.

—És una llàntia —dic en veu baixa.

—Una llàntia! —repeteix ella, incrèdula.

—Una llàntia que ve de França, d'un antic camp de concentració.

—Ah...

—Potser és el meu germà i tot qui l'ha feta... —prosegueixo jo, parlant per a mi mateixa.

—El seu germà? —s'exclama ella amb ensurt.

Me l'he mirada, somrient. He entès la seva sorpresa. De germans meus ella només coneix el petit, el que va néixer a França, vint anys després que jo.

—No és aquest —li explico—. És el meu germà Antonio, que va passar més de dos anys al camp de concentració...

## I LES IMATGES QUE EL LLAMPEC HA PLASMAT

### Camp de concentració

Agost del 1953

• *Nostàlgia*

Les darreres tendes del càmping dels estiuejants han restat enrere, amb les puntes de les seves estaques enfonsades dins la sorra. Entre elles i nosaltres tres —el pare, la mare i la nena— el fantasma del vell formiguer humà ha alçat de nou las seves tanques de filferro i ens ha empresonat dins la seva soledat. La tarda se'n va. El vent s'esquinça damunt les branques polsegoses dels pins...

Ja no n'hi ha, de camí, o, més aviat, tot és camí. Els grans gruixuts de la sorra de la platja d'Argelers entren com a tascons dins les sabates i, tot al voltant nostre, s'estenen, groguencs, entre la mar i els canyars dels aiguamolls, esculpits pel remolí de la tramuntana. El mar mossega la sorra un cop i un altre cop. Del més profund del Rosselló —lluny, lluny—s'alça a poc a poc l'ombra moradencsa del capvespre. Darrere nostre els cims escalonats de les Corberes es dibuixen damunt d'un vermell espès, palpable. El vent continua xiulant dins la caramella de les canyes mortes. El cel s'acosta a nosaltres com si volgués aixafar-nos.

Ja té la color de plom del mar.

Hem trobat una llàntia rovellada mig enterrada a la sorra, una d'aquelles enginyoses i míseres invencions que els homes tancats dins del camp es fabricaven amb un tros de llauna per desentenebrir llurs nits sense horitzó.

Ens n'hem tornat, lentament, silenciosos, i el vell camp de concentració ha restat sol de nou, amb els seus pilots de filferro cabdellat menjats pel rovell, amb els seus pins bruts i amb la seva mar. Mentrestant, del record sorgeix i cobra vida i es fa de nou

present el patètic esdevenir dels somnis de l'Abdó, que el meu germà, l'Antonio, em va explicar.

L'Abdó, un home que, junt amb cinquanta més, dormia i vivia en la mateixa barraca que ell.

Heu-lo ací. Posat en viu, bé com cal.

• *Somnis...*

Les estrelles centellegen al més pregó de la nit d'agost. Estirat de panxa enlaire, l'Abdó es banya dins la frescor de la sorra. Una estrella fugaç recorre mig cel i, de sobte, mor. La llum d'un far llunyà salta amb regularitat damunt les crestes dels penyals.

—Antonio... —diu l'Abdó al noiet de disset anys que té a la seva vora.

El noi gira el cap i se'l mira, però no diu res.

—Antonio, el món és gran.

El noi s'incorpora i s'estira:

—Sí, però ha deixat de ser nostre... —diu, i se'n torna, somnolent, a la barraca.

L'Abdó resta damunt la sorra. Una brisa humida arriba del mar en bufades lleugeres. A poc a poc la serena li amara la roba i li entumeix els membres. Un calfred li fa fremir l'esquena. S'ha posat dret mandrosament.

Ara sent, clara, la caiguda pesant de les onades.

—El món és gran... —torna a dir.

Una bufarada d'aire dens l'acull a la barraca. Dos homes es narren els seus records en veu baixa:

—Llavors, jo que sí, que li dic... —diuen...

L'Abdó desembolica la màrrega a les palpentes i s'hi estira. A poc a poc, els ulls se li acostumen a la foscor. Molt a prop un home ha començat a roncar i, vora seu, l'Antonio fa un bot al seu jaç.



—Que no dorms, Antonio?

—No.

La calor li posa a la pell un formigueig agradable.

—Jo no sé què pagaria per estar fora del camp —declara de sobte.

El noi no contesta.

—Antonio!

—Què vols?

—Has sentit què et deia?

—I tant, si ho he sentit.

—I, què me'n dius?

—Què vols que et digui? Res, no et dic.

—Te n'adones? És el primer cop que hi penso i ja em sembla que no podré viure fins que no ho hagi aconseguit.

Ha posat el cap damunt de les mans enllaçades.

I ha prosseguit, somniador:

—Poder caminar per uns camins sense tanques... Poder dir bon dia i bona tarda a qui vols, a una gent que mai no has vist... Córrer quan vols córrer, dormir quan en tens ganes, parlar amb qui tu vols... No saber quants de passos fa l'amplada del carrer per on camines... Viure en una casa que té escales... Ah! Com m'agradaria poder pujar una escala! Digues: tu no en tens ganes?

—M'estimo més no pensar-hi.

—Vols dir que no t'agradaria ser fora d'aquí?

El noi ha arronsat les espatlles, però l'Abdó no ho ha vist.

—Antonio! —prossegueix—. Ésser lliure! Fer el que et dóna la gana!

—Ja faig el que em dóna la gana.

—Estàs guillat, oi que sí? Aquí, vols fer un pas i et topes amb una tanca de filferro. Vols menjar calent i tens dos-cents individus

que fan cua davant teu pel ranxo. Tens un refredat que Déu n'hi do i has d'aguantar tres hores en formació sota la pluja perquè al comandant del camp li ha passat pels pebrots. Fas el més petit gest i un senegalès d'aquests que ens guarden et balda a cops de culata i a més a més se'n riu. I tu en dius, d'això, fer el que vols?

L'Antonio s'ha girat de cara a la paret.

—Ho faig dintre meu. De la resta, tant se me'n dóna, i és el millor que es pot fer —li contesta.

Però l'Abdó no es dóna per vençut:

—No et crec, Antonio. Si poguessis...

—Podria. Escapar d'aquí no és tan difícil com penses.

—I perquè els camps encara són plens d'homes?

—On vols que vagin?

—A qualsevol lloc. El món és gran.

—Si fos buit. Però vagis on vagis, sempre et trobaràs amb gent que et mirarà per saber qui ets i que, quan ho hagin entès, avisaran els gendarmes i et tornaran aquí.

—I què me'n dius, d'aquests que es diu que poden anar a Mèxic?

—Els *enxufats*. Però, ni tu ni jo...

—Ets un pessimista, noi.

—Com vulguis.

Tot ha anat callant dins la barraca. Per l'estret finestró arriba el soroll del mar...

—Antonio —repre'n l'Abdó en veu baixa—, va de debò que saps per on es pot escapar d'aquí?

—I és clar que va de debò. Ja ho tinc estudiat.

Dins la veu de l'Antonio sona un to de seguretat.

L'Abdó es redreça al jaç:

—M'hi ajudaràs? —demana amb ansietat.

—Si vols...

A fora, la humitat s'ha condensat en una broma que entereix les estrelles. Els minuts passen, silenciosos.

I l'Abdó:

—Digues, Antonio. M'hi ajudaràs? —torna a dir.

El noi s'arrenca de la son que començava a guanyar-lo.

—No voldries callar una mica, Abdó?

Tot ha esdevingut silenci. A poc a poc, la boira s'ha tornat pols d'aigua damunt les branques dels pins.

• *El somni esdevé realitat*

El cant de les granotes s'estén com un cel ras arran del camp. Delicada i fina, la lluna creixent ha posat un peu dansarí al cim de la muntanya. Pel costat del mar s'escampen els punts de llum de les barques sardinaleres. Aprofitant la corba de les dunes, dues formes silencioses s'esmunyen en l'obscuritat.

L'Antonio camina al davant, gairebé ensumant el camí. Vestit amb un jaqué de l'altre segle, d'aquests que la gent de les bones obres ha donat per als refugiats, l'Abdó el segueix a ensopegades, paralitzat per l'emoció.

Han pogut travessar el camp i ja són tocant a la barrera de filferro que el tanca pel costat de terra endins. L'Antonio tempeja i s'allunya, ràpid i ajupint-se, al llarg del filat. Desemparat, l'Abdó es torba, i corre i cau de bocaterrosa damunt del cos, ara arraulit, del noi.

—És aquí.

Amb les mans embolicades dins les mànigues, l'Antonio força el filat que el rovell ja comença a cobrir.

—Treu-te la jaqueta i els pantalons.

Tot dos s'esmunyen per la bretxa a rosegons, amb els nusos espinats dels filferros que se'ls claven a l'esquena.

Ja són a l'estret camí de ronda. La matraca de les granotes sona ara gairebé a l'abast de la mà.

—Hauràs de caminar ran de filat. Vés amb compte, perquè per aquest costat voreja els aiguamorts, que sempre són traïdors. És per això que no hi cal guàrdies.

Són fora del camp. La terra humida cedeix i s'enfonsa sota els peus. L'Abdó ha començat a posar-se la jaqueta antiga i els pantalons.

—Per què no véns amb mi?

L'Antonio no diu res.

—Hauries de venir —insisteix l'Abdó blanament.

El noi s'ha ajupit per passar de nou a l'altre costat de la tanca.

—Ja ho saps —torna a dir—. Sempre enganxat al filat.

El fregament furtiu del seu cos que es rossega.

L'Abdó no s'ha mogut. I la veu del noi, mig perduda dins del cant de les granotes:

—Salut.

—Salut...

L'Abdó ho ha dit en veu baixa, ple de tristor. Esguarda el camp que acaba de deixar i només hi veu negror. I de sobte se sent molt sol, perdut i indefens dins un món massa petit, massa hostil.

La vorada que hi ha entre els estanys i els filats que tanquen el camp és estreta. L'Abdó avança amb dificultat. Els peus li llisquen i a vegades cau i els matolls li freguen i li tallen la pell de la cara. El vent, cada cop més fort, doblega els canyars dels estanys...

La tanca ha desaparegut sobtadament. L'Abdó s'atura i s'adona que el filat ha fet un colze i s'allunya cap a la banda de mar, aviat trobarà la guàrdia del camp.

El sol s'eixampla i s'aferma al seu davant. Una onada d'emoció li omple el cor:

—Oh, llibertat! Llibertat! —exclama, alçant els braços.

La lluna treu encara una banya per damunt de la muntanya. L'Abdó l'esguarda, tremolosa dins les llàgrimes que li han negat els ulls.

—Oh, senyora del món que m'heu donat la llibertat! Oh, senyora! Feu que les forces del món em siguin propícies!

No sap quant de temps fa que camina. La serra se li ha apropat. Sap que la va vorejant perquè els cims es dibuixen damunt d'un cel que ha esdevingut més clar, sempre a la mateixa mà.

Ha creuat pobles i llogarrons. Els gossos li han bordat al darrere. Ha travessat suredes, ha vorejat vinyes que encara no són en saó. Ha sentit udolar l'òliba a dalt de tot d'un campanar...

Els galls ja han cantat dues vegades. L'Abdó ha esguardat el cel, les estrelles amb prou feines s'hi veuen. La forma d'unes cases li diu que s'apropa a un altre poble. El pedram del carrer retruny sota els seus passos dins l'alba que ja està a punt de néixer.

Ell continua caminant. Té tanta son que els ulls se li tanquen sense que ell pugui fer-hi res per impedir-ho. Llavors tot esdevé planer, i és com una visió de pau: l'herba, la frescor de l'aigua, margarides blanques, roselles vermelles, i sempre, sempre, l'aigua. El cansament de les cames es dissol, es dissol, s'ha perdut...

Ha caigut de genolls. S'ha posat dret feixugament, peniblement. Deu trobar-se prop d'una plaça, perquè es diria que allà, no gaire lluny, hi ha dos bancs de pedra girats d'esquena. Se n'hi ha anat a empentes i rodolons, però es diria que la plaça és ben plena, que no s'hi pot entrar. Tant se val. Allà mateix, damunt quelcom de tou, quelcom d'amable, s'ha estirat, amb tot de margarides i roselles que dansen al seu voltant.

• *I la realitat queda molt lluny del somni*

L'han desvetllat uns cops damunt del costellam. Ell obre els ulls i els torna a tancar, enlluernats per la blancor del sol dalt de les façanes de les cases. Els cops esdevenen més lents, més malintencionats. Ell voldria cridar i es gira i es regira, sense força per defugir-los.

Al final renuncia a la son i s'asseu de mala gana:

—*Hors d'ici, voyou!* —sent que li diuen.

L'home és alt i cepat. Porta un bigoti llarg i llis que li fa una figura de gitano fals, un gitano d'altres terres. Vist així, des del sòl, és imponent com una torre.

L'Abdó no ha entès el que li ha dit, però veu que els seus ulls se'l miren malament i ha cuitat a alçar-se. Ara s'adona que ha dormit damunt d'una vela plegada, vet aquí per què s'hi estava tan bé.

En veure'l així, dret, l'home ha fet un pas enrere, sorprès.

L'Abdó voldria marxar, no té gens ni mica de ganes que es fixin en ell. Ha somrigut amb amabilitat mentre allisa els plecs del jaqué: vol donar la impressió que és un home com cal.

—No us amoïneu, de seguida me'n vaig —diu—. Us dono les gràcies de la vostra vela i perdoneu la molèstia.

Està a punt de marxar; emperò, sense adonar-se que ho fa, ha esguardat amb inquietud al seu voltant.

De sota les puntes del bigoti de l'home s'ha escapat un grunyit.

—Ya veo.

Li ha parlat en castellà.

Com més va, més pressa té l'Abdó. Ja està a punt de fer un pas.

—Estate quieto —diu l'home.

L'Abdó no es mou. Dret, dalt de la vela plegada que li fa com una mena de pedestal, no pot sentir-se més desemparat del que se sent.

—¿De dónde te has escapado?

L'Abdó tremola de por. Els ulls de l'home el tenen allà, presoner, i ell no pot dir res.

—Del campo de concentración —es respon l'home a ell mateix.

L'Abdó ha abaixat el cap, vençut. Ja no sap què pot passar, i aquell home sap molt bé que ell té por.

Heus ací per què ha restat tot esglaiat de sorpresa quan la mà de l'home s'ha posat damunt la seva espatlla amb una estreta amical.

Estan esmorzant dins la caravana. L'Abdó menja amb gana, agraït i content. L'home —es diu Gaston— omple tot el vehicle amb la tossa del seu cos. Té una cordialitat sorollosa; sols se sent la seva veu i, per això mateix, el seu cos sembla més gran, més imponent. La seva dona, petita i prima, no es mou de vora el fogó i es diria que és una ombra quan s'esmuny fins a la taula per servir-los.

Una noieta d'ulls magnífics esmorza dreta en un racó. En un costat de la taula, trist i com deixat de banda, un homenet menja a petites bocades, beu a petits glopets. Tot en ell és inconsistent, menut, sense importància. Al seu costat, al Gaston se'l veu encara més formidable:

—Tot això és meu —afirma ara.

Ho ha recalcat amb un ample moviment del braç, i s'hauria dit que tot, la taula, les cortinetes de les finestres, les lliteres, el menut fogó, la dona, la nena i l'home petitó, tot, corre a refugiar-se a l'empara d'aquell braç.

—A pols. Ho he fet a pols.

No és un dir. Enganxat en una paret hi ha un cartell on se'l veu, rialler i tranquil, que enlaira per damunt del cap unes boles enormes. L'artista fotògraf ha volgut que el retrat resulti el més impressionant possible i, sota les mànigues de la samarreta, els bíceps tenen una turgència de melons: *Gaston Duval, l'Homme-Hercule*, diu al peu del cartell.

L'Abdó l'esguarda i mou el cap amb admiració. La dona, la nena, l'home petitó han vist com el seu propi volum disminuïa una mica més.

—He recorregut el món sencer amb els circs més importants —prosegueix el Gaston—. Si a mi m'ajudessin com cal...

Ha embolicat els altres tres amb una mirada de menyspreu. La dona, la nena i l'home petitó estan a punt de desaparèixer.

L'Abdó voldria remoure un xic aquell aire dens i pesant:

—Això de viatjar és bonic. I tant si ho és, de bonic...

—Ja ho pots ben dir. No hi ha res com la llibertat. Mai no he pogut restar tancat al mateix lloc. És el meu natural. A casa de la meva mare...

El Gaston s'anima a mesura que xampurreja els seus records mig en francès i mig en castellà. Es diria que la dona, la nena i l'home petitó respiren amb més soltesa.

—... el més fort del poble —prosegueix—. Les veïnes deien a la mare: «Què en podries treure, de diners, d'aquest noi!» Però la mare, una santa dona, cada cop que li ho deien agafava els espolsadors i em donava una bona pallissa: «Si treballassis, poca vergonya... Si treballassis!» deia... Total, que en vaig tenir prou i un bon dia jo que sí, que agafo els trapaus i marxo de casa. Mai més no he tornat a veure la vella. Això sí: mai no li he posat la mà a sobre, com a aquestes.

Un temps:

—Una mare és sagrada —acaba amb veu engolada.



L'Abdó l'aprova, tot commogut.

—Ja ho crec que sí. La meva...

—*Emma! Amène une autre bouteille!*

—*Il n'en reste plus, Gaston.*

—*Eh bien, va en acheter, putain de merde!*

La dona surt precipitadament.

El Gaston esguarda l'home petitó amb ferocitat:

—Que un home no pugui estar servit com cal a casa seva després de tot el que fa per ells!

La dona torna poc després amb una ampolla de vi a la mà. El Gaston la destapa brutalment, n'omple un got, un sol, i se'l beu d'una tirada.

Quan es gira de nou cap a l'Abdó la seva expressió ha canviat totalment:

—*À nous deux* —diu en francès.

I en castellà xampurrejat:

—Después de ésta, los gendarmes dejarán de pensar en mí por una temporada.

Unànimes, els dos gendarmes han saludat i han sortit l'un rere l'altre. L'Abdó ha sentit la porta que es tancava al seu darrere i se li ha encongit un xic el cor. Al cap i a la fi han fet plegats un llarg viatge, i el cert és que han estat bons nois.

Ha restat ben quiet al mig de l'habitació. Just en front seu, darrere l'esquena del capità de la gendarmeria assegut a la seva taula, una finestra enreixada parcel·la un horitzó de mar.

—Fermis! —crida una veu amb energia, en català.

L'Abdó obeeix, sobresaltat. D'un cop sec ha ajuntat els omòplats i els braços se li han enganxat, rígids, als costats.

Aclofat en la seva cadira de cuir, el capità ha fet un mig somriure ple d'ironia.

El sergent ha començat a fer voltes a l'entorn de l'Abdó.

—Ferms! —torna a cridar.

L'Abdó accentua la seva posició.

Un puny li cau sense contemplacions damunt l'espatlla esquerra.

—He dit, Fermes!

L'Abdó alça l'altra espatlla i el puny no es fa esperar.

—Ferms!

L'Abdó serra les dents i no es mou.

—El senyor és tossut, eh?

Ara, el puny se li enfonsa al ventre. L'Abdó es cargola de dolor.

L'escrivent de la Gendarmeria riu silenciosament al seu racó. Darrere del seu despatx, al capità encara no se li ha esborrat el somriure irònic.

A l'Abdó li costa Déu i ajuda respirar.

—*Fiche anthropométrique, s'il vous plaît* —ha dit el capità.

Ha parlat amb suavitat. L'escrivent, ràpid i deferent, obre un calaix i en treu una cartolina. Els seus dits agafen la ploma, la suquen dins del tinter, tracen un gargot en l'aire per damunt del paper, com si es volguessin entrenar, i esperen, diligents.

La veu del sergent ha petat de nou:

—En pèl!

—Eh?

L'Abdó ha girat el cap per esguardar el sergent. La veu de l'altre li arriba al mateix temps que una bona bufetada.

—Com la teva mare et va parir!

Maldestrament, l'Abdó comença a descordar-se el jaqué. El sergent l'agafa per la solapa i estira, violent. Els botons han saltat, tots al mateix temps. Trontollant, l'Abdó acaba de desvestir-se i torna a prendre posició.

Els vestits jeuen a terra. El sergent els aparta d'una punta da de peu i comença a dictar:

—*Taille, un mètre soixante-deux ou soixante-trois.*

L'altre escriu amb aplicació, repetint les paraules al ritme de l'escriptura:

—... *mètre... soixante... deux...*

—*Corpulence, inférieure. Rachitisme caractérisé.*

I l'escriuent:

—... *carac... téri... sé...*

—*Yeux, gris. Cheveux, châtain foncé. Dentition...*

Ha obert la boca de l'Abdó amb brutalitat:

—*Ça m'aurait étonné...*

L'escriuent s'atabala. Ha fet una taca de tinta i la seva mà papalloneja per damunt la taula en cerca de quelcom que ho pugui reparar.

Però el sergent prossegueix sense fer-ne cas:

—*Capacité thoracique, inférieure. Résistance, inférieure. Intelligence, inférieure.*

L'Abdó l'esguarda, sorprès. El sergent, altament satisfet, es quadra davant del seu superior.

I la veu lenta del capità:

—*Bon pour la Compagnie de Travailleurs.*

A ningú no se li ha acudit pensar que no calia tanta comèdia per aquest resultat.

### • *El treball és llibertat*

El toc de diana s'ha repercutit de cel·la en cel·la. Algú crida pel corredor:

—En formació! En formació!

L'home que dorm prop de l'Abdó s'alça d'un salt i comen-

ça a vestir-se a més córrer. L'Abdó, que ha dormit tot arraulit, estira les cames. Per la lluern a comença a entrar una vaga claror d'alba.

Els homes han format al pati. El sergent passa revista. A les celles arrufades se li veu que no transigeix pel que fa a la formació. Ferms, el dit petit damunt la costura dels pantalons. Així ho vol el reglament.

De sobte, un rugit ha esclatat dins l'aire transparent. Al tercer rang, tranquil, la posició impecable, nu com el va parir la seva mare, hi ha l'Abdó.

El sergent esbufega dins la cel·la. El coure de la sivella del seu cinturó té un petit reflex trist quan l'ajusta amb un cop sec. L'Abdó es cobreix amb el jaqué el cos ple de verdugades. Un filet de sang s'escola dolçament pel seu nas.

El sergent obre la porta i es gira abans de sortir:

—Et picaré la cresta.

—Sí, senyor, sí.

—De mi no se'n riu cap cabró fill de...

—No, senyor, no.

—Ferm!

—Ferm.

L'Abdó ha sortit ben dret i s'ha incorporat als altres, que esperen en formació vora la porta del pati.

—Ferm! Un-dos! Un-dos!...

Han travessat el poble en formació i han pujat el pendent. Als seus peus, la terra ataca el mar amb les seves dents de roca, vermelles sota el sol acabat de néixer.

Els homes han començat a treballar. Allà lluny, el mar ha començat a cabrejar; acaba d'alçar-se la tramuntana.

La carretera nova s'assenta pam a pam, a ningú no li interessa que es faci de pressa. Aquí, els homes poden parlar. A poc a

poc, cadascú comença a oblidar el sergent i el reglament, ja que els guàrdies, que són els únics que podrien obligar-los a recordar-se'n, fan també cara de voler-ho oblidar.

L'Abdó s'ha refugiat en el treball amb la bona voluntat que li és natural. El pic que li han posat a les mans insisteix un cop i un altre. A la fi un tros de roca cau, esqueixat, i les seves mans ceneixen les aspreses del pedrot i l'aixequen a pols a l'alçada del melic. Ha redreçat l'esquena, ha fet petar els talons amb convicció:

—Fermis! —crida—. Un-dos! Un-dos!

Curosament, ha encaixat el pedrot al traçat del nou camí i després ha saludat militarment:

—Fermis! Mitja volta! Marx'! Un-dos! Un-dos! Un-dos!

El primer cop, els homes que té al seu voltant havien rigut. Al tercer, algú s'ha portat el dit a la templa. Una mica allunyats, els guàrdies no saben què dir.

La figura del sergent ha aparegut al peu del pendent, l'avís ha corregut tot al llarg de la carretera:

—Ja és aquí, el cabró... Ja és aquí, el cabró...

Les esquenes s'han doblegat, els pics es claven a les roques amb afany. Mentre vigilen de cua d'ull l'arribada del tirà, cadascun llança en veu baixa totes les malediccions, tots els insults del seu repertori.

El sergent ja és allà, aclucant els ulls sota el sol, esbufegant per culpa de la pujada. I, de sobte, ha cuidat restar sense alè per sempre més.

L'Abdó ha anat a quadrar-se, plàcid, al seu davant, tot saludant impecablement. Unes passes més enllà, penjats a la branca d'una surera, tots els seus vestits espeteguen sota les dures ratxes de la tramuntana.

• *El retorn*

L'Abdó esguarda el mar que dibuixa la finestra del capità. El metge s'ha alçat de la cadira on seia i s'ha tret les ulleres.

—*Voilà l'état de la question* —diu—. *Le reste n'est plus de mon ressort.*

Ha marxat, mentre que el capità resta dret darrere la taula del seu despatx. Ha premut un timbre i el sergent s'ha presentat allà.

El capità l'ha esguardat, malhumorat:

—*Voilà l'état de la question* —diu ell també—. *Le reste n'est plus de mon ressort.*

El sergent ha fet sortir l'Abdó del despatx i se l'ha endut al cos de guàrdia. Allà ha escollit dos homes, els que li han semblat més forçuts, no fos cas que...

—*Voilà l'état de la question* —els ha dit, tot donant-los un paper—. *Le reste n'est plus de notre ressort.*

Al despatx del comandant del camp de concentració d'Argelers han fet seure l'Abdó.

Mentrestant, un dels gendarmes explica al comandant:

—*Voilà l'état de la question. Là bas, ils disent que ce n'est plus de leur ressort.*

El comandant murmura quelcom que ningú no entén. El gendarme no diu res. El comandant pensa que s'ho haurà de prendre amb calma, sempre hi ha temps per veure com es presenten les coses.

—*Si on me garantit qu'il est paisible...* —conclou, de mala gana.

El gendarme allarga els palmells oberts.

—*Avec nous il s'est comporté comme un vrai mouton.*

—*Alors...*

Els dos gendarmes han marxat. El comandant gosa a la fi esguardar l'Abdó. Li fa por d'aparèixer massa sever, amb un home d'aquesta mena mai no se sap com haurà de reaccionar.

Malgrat tot, ha de dir alguna cosa.

—*Bon. On va être raisonnable, n'est-ce pas...?*

L'Abdó se li ha quadrat impecablement:

—A les vostres ordres, comandant.

• *Els somnis, de nou*

La nit dins la barraca. L'Abdó jeu de nou al seu vell jaç que l'Antonio, que l'havia agafat per fer-se'n un llit més tou, li ha tornat.

—Antonio, Mèxic deu ser molt gran, oi que sí?

—Sí, molt gran.

—Llavors, hi cabem tots.

—...

—Antonio, hi ha muntanyes, a Mèxic?

—Hi ha la Sierra Madre Oriental i l'Occidental. Hi ha l'Orizaba i el Popocatepetl...

—Déu meu! Quins noms! Per aprendre'ls de memòria...!

—...

—Antonio, quant de temps cal per arribar a Mèxic?

—Segons en què s'hi va.

—Què vols dir?

—És que també s'hi pot anar en avió.

—No m'agraden, els avions.

—Doncs no t'ho sabria dir.

—Vols que et digui la veritat? Tant se me'n dóna en què s'hi va. Mentre pugui sortir d'aquest infern...

—...

—Antonio, penses que la meva carta ha arribat bé a l'ambaixada de Mèxic?

—Si hi has posat bé l'adreça...

—Home, és clar que sí.

—Doncs deu haver arribat.

—És que no me'n diuen res. I amb aquesta guerra que acaba de començar...

—És una guerra que no fa gaire fressa. Ja t'avisaran.

—Som molts que volem anar-hi. Però jo tinc més mèrits que els altres, perquè sóc un justicier. És el que li deia a la carta a l'ambaixador.

—...

—Antonio, diuen que a Mèxic van amb pistola pel carrer.

—Això diuen.

—És que encara n'hi ha, de salvatges?

—No ho sé.

—Em pensava que els havíem civilitzat tots.

—...

—Quin fred fa, Antonio! Espero que a Mèxic no hi hagi hivern...

### • *I els somnis tornen a esdevenir realitat*

El dia ha nascut clar. L'Abdó ha sortit de la barraca. La primavera que es transparenta dins l'aire l'ha aturat davant la porta. És allò, la primera oreneta? L'ocell plana allà, al lluny, i l'Abdó el saluda amb la mà:

—Benvingut!

L'Abdó es renta al canell de la bomba. L'aire del camp sembla de cristall. Sempre és així quan se'n va la tramuntana. Es diria que les barraques s'han encongit per deixar més lloc al clar espai.



Ha tornat a entrar a la barraca i ha obert l'arqueta que l'Antonio li va fabricar amb llaunes quan va tornar del post de comandament amb la seva càrrega de vestits antiquats. N'ha tret el jaqué i l'ha penjat en un clau perquè s'airegi.

—De primera —diu.

—Què fas? —li demana l'Antonio emperesidament.

El noi encara jeu a la màrrega. L'Abdó s'agenolla a la seva vora amb un dit posat damunt dels llavis.

—Xut! No parlis fort. M'ha arribat l'avís per anar a Mèxic.

—De debò?

—De debò.

—On el tens?

—No el tinc. És el comandant del camp que m'ho ha dit.

L'Antonio l'esguarda una mica inquiet.

—No diguis res a ningú —li recomana l'Abdó.

—No pateixis.

Ha passat el dia agitat, esguardant a cada moment l'horitzó del mar. Ja de nits s'ha posat el jaqué.

L'Antonio, que es prepara el llit, l'ha esguardat, sorprès:

—Què fas?

—No parlis fort. Me'n vaig.

El noi li segueix la veta, ja n'està acostumat.

—En aquesta hora? —s'estranya, malgrat tot.

—És clar. No voldràs que els torpedes m'enfonsin el vaixell. D'altra banda...

L'Abdó abraça amb un gest els homes estesos a terra:

—... m'estimo més que ningú no ho sàpiga. No és pas que em tinguin enveja, però val més que no pateixin.

L'Antonio continua preparant-se el llit, però els seus gestos han esdevingut més lents.

L'Abdó l'apressa.

—Cuita de ficar-te al llit. No vull que vinguis a dir-me adéu, perquè aviat ens tornarem a veure. Tan bon punt arribi a Mèxic et reclamaré, tu i la teva família.

El noi s'acotxa a la màrfeга, pensívol. L'Abdó s'ha assegut vora seu.

—Ara veurem si el món és ample —murmura—. A aquesta banda del mar... No sé, però es diria que es pot tapar amb el palmell d'una mà...

Un dels homes adormits ha començat a cantar. Un altre li ha fet xut!, i el cant s'ha tancat de nou dins del seu somni.

L'Antonio s'agita i l'Abdó posa una mà amigable al seu damunt. Allà lluny, el crit d'un sentinella ha tallat el silenci.

L'Abdó esguarda el rectangle d'un negre cristal·lí de la finestra. L'Antonio s'ha girat al jaç, com intranquil, i l'Abdó, per apaivagar-lo, ha començat a cantar dintre seu una cançó que la mare li cantava quan ell era infant:

*A la ciutat de Lleida  
hi ha una gran presó,  
de presos mai n'hi manquen,  
petita, bonica,  
prou n'hi porta el baró  
lireta, liró...*

Que en feia, de temps, que no cantava...

L'Abdó escolta com es perd la veu —i ara no sap si era la seva o la de la seva mare— dins l'aire dens de la barraca. L'Antonio dorm profundament.

—Ha estat la cançó —es diu l'Abdó.

S'ha posat dempeus, ha agafat l'arqueta de llauna i se l'ha posada sota el braç.

La sorra, encara flonja, cruix sota els seus passos; només esdevé dura en el pendent que la paleta de l'aigua allisa.

Una onada baixa ha romput i s'ha arrossegat fins als seus peus. L'Abdó s'inclina i, amb el palmell de la mà, dóna copets a la fina làmina d'aigua com si fos un gos.

—Vaja... Vaja... Bona noia... Bona noia...

Ha continuat caminant. L'aigua ja se li ha agafat als turmells. Allà lluny, el mar i la nit s'enllacen. L'Abdó té els ulls posats en la seva negror mentre que l'aigua li puja cuixes amunt.

—La mar és ampla, ampla...

Ha continuat caminant mar endins. Lluny, un tren invisible ha xiulat, però ell ja no l'ha sentit...

L'arqueta, les onades l'han tornada a la platja.

• •